

Uskonnot ja katsomukset

Uskonnot ja muut katsomukset tarjoavat ihmisille käsityksiä ihmisyydestä, elämästä ja maailmasta. Uskonnot ja katsomukset eivät ole yhdenmukaisia oppijärjestelmiä ja ne ovat sidoksissa yhteiskunnassa ja kulttuurissa tapahtuviin muihin muutoksiin. Oppijärjestelmien ohella uskonnot ja katsomukset ovat osana ihmisten käyttäytymistä, elämysmaailmaa ja itseymmärrystä. Onkin hyvä erottaa toisistaan ”opillinen” ja ”eletty” katsomus. Tässä yhteydessä opillinen katsomus viittaa oppijärjestelmään ja instituution, ja eletty katsomus vuorostaan siihen, miten ihminen jäsentää ja toimii arjessaan katsomuksensa mukaisesti. Opillinen ja eletty katsomus jakavat samaa pohjaa, mutta voivat erota toisistaan hyvinkin paljon.

Sekä opillinen että eletty katsomus ja uskonto saavat monenlaisia ilmenemismuotoja. Eletty uskonto voi myös erota tiedostetusti virallisista uskonopeista tai instituutioista, joissa voi vuorostaan olla monenlaisia teologisia erimielisyyksiä uskonnon oppeihin liittyen. Tämän vuoksi sanonta ”ei niin kuin kirkko opettaa” sopii kristittyjen ohella myös muiden uskontojen edustajien tavaksi ajatella omaa hengellisyyttään ja tapaa toteuttaa uskontoaan. Uskonnollisten ihmisten kohdalla ei tulisi tämän vuoksi olettaa sitä, että miten he uskontoaan toteuttavat, eikä varsinkaan hahmottaa toisen uskonnollisuutta stereotyyppien kautta. Toiselta kannattaa kysyä, miten hän toivoo uskonnollisuutensa tulevan huomioiduksi arjen käytänteissä.

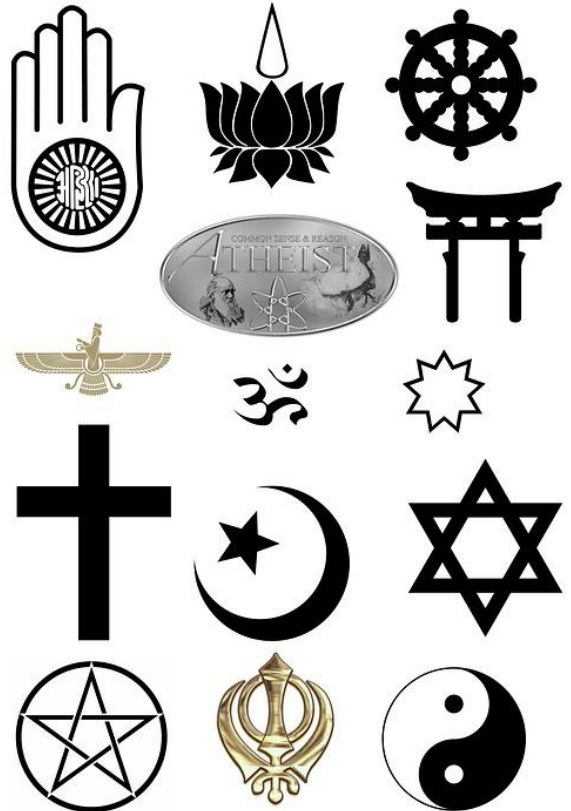
Kaikki ihmiset eivät ole uskonnollisia tai he eivät ole varmoja esimerkiksi maailmankaikkeuden luonteesta. Ateismilla tarkoitetaan uskonnettomuutta ja agnostismilla tarkoitetaan sellaista suhtautumistapaa, jonka mukaan esimerkiksi Jumalan olemassa olosta ei voida tietää. Osa ihmisistä saattaa myös olla uskonnettomia ilman, että he määrittelevät itseään ateisteiksi tai agnostikoiksi: heille ei ole merkityksellistä jäsentää itseään tai maailmankatsomustaan suhteessa uskontoihin ja uskonnollisuuteen.

Uskonnot ja katsomukset yhdenvertaisuuden kysymyksenä

Yhdenvertaisuuslaissa kielletään uskonnon tai vakaumuksen perusteella tapahtuva syrjintä. Perustuslaissa on niin ikään turvattu uskonnon ja omatunnon vapaus. Tähän vapauteen liittyy positiivinen ja negatiivinen uskonnonvapaus.

Positiiviseen uskonnonvapauteen kuuluu esimerkiksi oikeus oman uskonnon opetukseen yhdenvertaisesti muihin nähden. Oman uskonnon opetuksella on erityisen tärkeä merkitys niille, jotka eivät Suomessa kuulu kristilliseen kirkkoon vaan johonkin muuhun uskonnolliseen yhteisöön.

Negatiiviseen uskonnonvapauteen kuuluu esimerkiksi oikeus olla osallistumatta omatunnon vastaiseen uskonnonharjoitukseen. Kouluissa tämä tarkoittaa sitä, että oppilaiden ei tarvitse osallistua erilaisiin uskonnollisiin tilaisuuksiin ja heille on järjestettävä korvaavaa toimintaa tilaisuuden ajaksi.

Suomalaiset kouluperinteet ovat sidoksissa luterilaiseen kulttuuriin. Osa koulun juhlista ja muista käytännöistä ovat luterilaisia, mikä voi ulosulkea niitä oppilaita, jotka eivät ole luterilaisia ja joutuvat jäämään pois yhteisestä toiminnasta. Lisäksi uskonnolliset vähemmistöt ja uskonnottomat saattavat kohdata ennakkoluuloja ja oudoksuntaa.

Tietyt luterilaiset kouluperinteet, kuten esimerkiksi uskonnolliset päivänavaukset voidaan joko sisällyttää esimerkiksi luterilaisen uskonnonopetuksen piiriin tai poistaa ne kokonaan. Lisäksi yhteisistä juhlatilaisuuksista voidaan tehdä sellaisia, ettei niissä uskonnollisuus ole näkyvillä ja tehdä sillä tapaa juhlista inklusiiviset. Toisaalta yhdenvertaisuuden tukemiseksi voidaan pyrkiä siihen, että koulussa mahdollistetaan muidenkin kuin kristillisten juhlaperinteiden huomioiminen ja niistä keskusteleminen.

Koulussa tulisi huomioida eri uskonnot ja vakaumukset ruokatarjoilussa, opetuksessa ja viestinnässä. Myös lomajärjestelyissä ja mahdollisuudesta hiljentyä rukoiluun koulupäivän aikana tulisi olla mahdollista keskustella koulun kanssa.

Vähemmistöuskontoihin kuuluvien lasten yhdenvertaisuutta voi edistää vaikkapa niin, ettei heidän juhlapyhienensä aikana järjestetä kokeita tai muuta sellaista, josta pois jääminen häiritsee opintojen edistymistä.

Katsomusdialogi

Yksi keino vähentää ennakkoluuloisuutta eri uskontoja ja katsomuksia kohtaan on katsomusdialogi. Katsomusdialogin tarkoituksena on mahdollistaa eri katsomusten välinen dialogi, jonka kautta ihmiset kertovat tavoistaan uskoa ja elää elämäänsä uskonsa tai vakaumuksensa mukaisesti. Tärkeää dialogissa on mahdollistaa toisen uskon ja vakaumuksen kunnioittaminen. Lisäksi dialogissa on tärkeää korostaa, että toinen ei voi tietää ja määrittää, miten toinen uskoo tai toteuttaa uskoaan tai vakaumustaan.

Uskontodialogi on keino purkaa esimerkiksi mediassa ja muualla yhteiskunnassa olevia käsityksiä uskontojen välisistä vihamielisyyksistä ja konflikteista, joiden esitetään olevan olemuksellisia ja johtuvan ”kulttuurien välisestä yhteentörmäyksestä”.

Voit katsoa lisää uskontodialogista esimerkiksi Yhteisymmärrysviikko-sivustolta.

<http://yhteisymmarrysviikko.fi/uskontodialogista/dialogin-edellytyksista-ja-tavoitteista/>

Tai googlaamalla materiaalin: ”Askelia katsomusdialogiin”.